

Závazky ex delicto (k náhradě škody)

Obecný výklad

Pojem deliktu

- Na rozdíl od OZ 1964 užívá OZ (zák.č. 89/2012 Sb.) pojem delikt v nadpise hlavy II, části čtvrté
- „Závazky z deliktů“ z úprava části IV, hlavy III.
- V římském právu „delictum“ –souhrnné označení odpovědnostní skutkové podstaty
- Poválečná doba „delikt“ –protiprávní jednání, bez rozlišení povahy porušené povinnosti (smluvní, či zákonné)
- Novější doba „delictum“ – porušení mimosmluvní povinnosti – mimosmluvní odpovědnost
- NOZ opět rozlišuje smluvní a mimosmluvní odpovědnost
- Proto DELIKT aktuálně –pouze porušení mimosmluvní povinnosti (x nadpis v OZ nepřesný –návaznost na starší dogmatiku)

Pojem odpovědnosti

- Dvě základní odpovědnostní koncepce:
 - a) Odpovědnost vzniká zároveň s primární povinností – odpovědnost za splnění (preventivní působení této odpovědnosti)
 - b) Odpovědnost vzniká jako sekundární právní povinnost, ke které dojde v důsledku nesplnění primární povinnosti (ta může vyplývat ze zákona, ze smlouvy)

Druhy závazků z protiprávního jednání

S ohledem na povahu primárního závazku (dle kritéria charakteru protiprávnosti) rozlišujeme druhy odpovědnosti

- Odpovědnost za prodlení (povinnost plnit včas a řádně § 1968 až 1976 – zánik závazků)
- Odpovědnost za vady (povinnost plnit řádně § 1914 - 1925)
- Odpovědnost za škodu způsobenou
- porušením povinnosti:
 - – Zákoné včetně úmyslného porušení DM podle 2909 NOZ nebo
 - předsmluvní - druh zákoné (culpa in contrahendo) 1729 NOZ
 - – Smluvní 2913 NOZ

Odpoř�ednost za ŝkodu (povinnost k náhradě ŝkody)

Vzniká:

- a) Poruŝenım dobrych mravů (§2909) umyslne zavinění
- b) Poruŝenım zákona (§2910) subjektivní odpoř�ednost – nedbalostní zavinění, není-li upraveno jinak
- c) Poruŝenım smluvní povinnosti (§2913, objektivní odpoř�ednost)

Východiska úpravy závazků z deliktů v NOZ

- Tradice naší právní úpravy v ABGB
- Návrhy principů evropského deliktního práva PETL, vypracovaných Evropskou skupinou pro deliktní právo v roce 2005
- Německý občanský zákoník
- Občanský zákoník Québecu
- Návrh novely rakouského deliktního práva

Prameny právní úpravy

- Zákon č. 89/2012 Sb., dále jen NOZ
- Účinnost 1.1.2014
- §§ 2894-2971 NOZ
- Uplatní se obecná ustanovení o závazcích (*lex specialis derogat legi generali*)

Hlavní koncepční zásady právní úpravy závazků z deliktů a rozdíly od dosavadní úpravy

- Odklon od výlučného hrazení majetkové škody (§2894 + §2956)
- Obecné předpoklady pro náhradu škody se použijí i pro náhradu nemajetkové újmy
- Možnost předem se smluvně vzdát práva na náhradu škody, mimo úmyslně způsobené, z hrubé nedbalosti či na přirozených právech (§2898)
- Nemožnost slabší smluvní strany se vzdát práva na náhradu škody (§2898)
- Důraz na prevenci, podrobná propracovanost (§2900-2903)
- Jasně rozlišení smluvního a mimosmluvního deliktu
- Upřednostnění naturálního způsobu náhrady škody před relativním

- Odklon od dosavadní terminologie „odpovědnost za škodu“ na většině míst nahrazen souslovími „náhrada újmy, povinnost k náhradě škody“
- Reakce na společ. vývoj – nové skutkové podstaty (škoda způsobená informacemi, škoda způsobená zvířetem, aj.)
- Odpovědnost z prodlení je na rozdíl od předchozí úpravy mezi ustanoveními o zániku závazku (dříve změna)
- Odpovědnost za vady nově v rámci zániku závazků (dříve u jednotlivých smluvních typů)

Náhrada majetkové a nemajetkové škody (újmy) škůdcem při porušení zákona § 2910

- Předpoklady vzniku povinnosti nahradit majetkovou a nemajetkovou újmu způsobenou škůdcem:
 1. Protiprávní jednání (resp. Právně relevantní škodná událost)
 2. Škoda
 3. Kauzální nexus
 4. Zavinění (§2895 NOZ) (není-li speciálně upravena objektivní odpovědnost)presumpce nedbalosti nevědomé – 2911+2912

Ad 1) protiprávní jednání

- Jednání porušující zákon (absolutní nebo jiné právo) – mimosmluvní povinnost k náhradě škody
- § 2910 :Porušení zákona dle § 2910 OZ je naprostým základem deliktní odpovědnosti. „Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.“
- První věta: porušení absolutního práva – obecná povinnost do absolut.práva nezasahovat.
- Druhá věta dopadá na zásahy do práva jiného než absolutního, právě porušením ochranné normy, pod jejíž ochranu právě zasažené právo spadá
- Jednání porušující smlouvu (povinnost k náhradě bez ohledu na zavinění, ale rozsah podmíněn předvídatelností jejího vzniku)-objektivní odpovědnost
- Na straně subjektu pro vznik povinnosti k náhradě škody zkoumáme zda je dána jeho deliktní způsobilost
- § 2904 protiprávní jednání může spočívat i v zaviněném podnětu k náhodě, zejména tím, že byl porušen příkaz nebo poškozeno zařízení, které mělo nahodilě újmě zabránit (převzato z návrhu oz z roku 1937)
- **nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15** týkající se povinnosti rodičů vykonávat dohled nad dítětem, která vyplývá z rodičovské odpovědnosti, jejíž součástí je i ochrana dítěte dle § 858 občanského zákoníku:

*„Porušení této ochranné normy může poté vést ke vzniku odpovědnosti za újmu způsobenou dítěti podle obecné odpovědnosti za porušení zákonné povinnosti zakotvené v § 2910 občanského zákoníku. **Pro vznik odpovědnosti za újmu podle tohoto ustanovení je nutno prokázat, že osoba, která má v dané situaci nad dětmi vykonávat dohled, tuto svou povinnost zaviněně porušila a újma způsobená dítěti je v příčinné souvislosti s porušením této povinnosti.** Za účinnosti současného občanského zákoníku je však nutno dovodit, že v případě ochranné normy shledání porušení zákonné povinnosti, tedy **konstatování obecné protiprávnosti jednání dohlížející osoby, pro vznik odpovědnosti za danou újmu nestačí. Je totiž nutno také vždy zkoumat ochranný účel normy, kterou měl škůdce porušit (...). Teprve pokud dovodíme, že ochranný účel takové normy, a to osobní, věcný i modální, tedy určení, koho má daná norma chránit, před jakými škodami a jakým způsobem, dopadá na skutkové okolnosti případu, může vzniknout odpovědnost za škodu podle § 2910 občanského zákoníku (...). Podle této koncepce odpovědnosti, přijaté novým občanským zákoníkem, odpovědnost vzniká pouze za újmu, která spadá pod ochranný účel normy, tedy újmu, které má ochranná norma zabránit.“***

Okolnosti vylučující protiprávnost

1) Svépomoc (§ 14 NOZ)

- možnost ohroženého vlastními silami (popř. zákonným zástupcem nebo zmocněncem ohroženého) odvrátit hrozící zásah jiné osoby do svého subjektivního práva

a) Obecná svépomoc (§ 14/1)

- je-li právo ohroženo a
- je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě
- přiměřenost (proporcionalitu) je nutno zkoumat objektivně

b) Zvláštní svépomoc (§ 14/2)

- hrozí-li zásah do práva
- zásah je neoprávněný
- zásah hrozí bezprostředně (subsidiarita svépomoci)
- přiměřenost prostředků použitých pro odvrácení zásahu (proporiconalita svépomoci)
- přiměřenost posuzováno subjektivně (tj. jak by se jevila osobě v postavení ohrožené strany)
- nově: svépomoc k zajištění práva, které by bylo jinak zmařeno (nutné podmínky shora + bez zbytečného odkladu obrátit se na orgán veřejné moci)

2) Svolení poškozeného

- zákaz se způsobením závažné újmy (§93)
- specialita k § 93 je § 2897,8,9

3) Výkon práva (§93/1 věta poslední)

4) Plnění povinnosti (zásahové složky)

5) Nutná obrana (§2905)

- bezprostředně hrozící nebo trvající útok
- odvracení od sebe nebo od jiného (tzv. pomoc v NO)
- hrozící újma vzhledem k poměrům napadeného nesmí být jen nepatrná (subjektivní prvek – nově v NOZ)
- obrana nesmí být zjevně nepřiměřená s ohledem na hrozící závažnost újmy -
proporcionalita

Posouzení PROPORCIONALITY i s ohledem k omluvitelnému vzrušení mysli toho, kdo útok odvrací (subjektivní prvek)

6) Krajní nouze (§2906)

- odvracení od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy
- subsidiarita jednání, tzn. nebylo možno odvrátit jinak za daných okolností
- proporcionalita: nesmí způsobit stejně závažný nebo závažnější následek než který hrozil
- ledaže by majetek podlehl zkáze i bez jednání
- nesmí nebezpečí vyvolat vlastní vinou
- přihlédnutí i k omluvitelnému vzrušení mysli toho, kdo jednal v krajní nouzi (nově subjektivní prvek)

Škoda

- Škoda na věci (skutečná škoda a ušlý zisk)
- Nemajetková škoda, tzv. újma (na zdraví, životě, důstojnosti aj. přirozených právech člověka)

Příčinná souvislost (kauzální nexus)

- Nutný předpoklad pro vznik odpovědnosti za škodu
- Nutno zkoumat, zda daná škoda byla skutečným následkem konkrétního protiprávního jednání či události
- Kauzální nexus není vyloučen působením na vadný základ (zejména v medicínském právu)

Zavinění

- § 2895 škůdce je povinen hradit škodu bez ohledu na zavinění jen v případech stanovených zvlášť zákonem
- Tzn. povinnost k náhradě škody v NOZ na bázi subjektivního odpovědnostního principu, tj. za zaviněné porušení povinnosti
- Vnitřní psychický vztah škůdce k jeho jednání a k následkům tohoto jednání
- Presumuje se nedbalostní forma zavinění
- Pokud domnělý škůdce odpovídat nechce, musí se tzv. vyvinit (exculpovat)
- Pokud chce poškozený tvrdit, že došlo k hrubé nedbalosti nebo k úmyslu, musí to dokázat

Formy zavinění

- Úmysl přímý
- Úmysl nepřímý
- Nedbalost vědomá (obyčejná hrubá-§2898)
- Nedbalost nevědomá (obyčejná, hrubá)
- Význam rozlišení (naplnění skutkové podstaty, moderační právo soudu, nemožnost ujednání vylučujícímu povinnost k náhradě újmy způsobené z hrubé nedbalosti)

Povinnost k náhradě škody při porušení smluvní povinnosti § 2913

- Jednání porušující smlouvu (povinnost k náhradě bez ohledu na zavinění, ale rozsah podmíněn předvídatelností jejího vzniku)-
objektivní odpovědnost

Povinnost k náhradě škody při porušení dobrých mravů § 2909

- Subjektivní odpovědnost
- Protiprávnost spočívá v porušení dobrých mravů
- Požadovaná kvalifikovaná forma zavinění – úmysl jednajícího
- Důkazní břemeno o úmyslu na poškozeném

Ujednání před vznikem škody

- §2896 jednostranné oznámení vylučující nebo omezující odpovědnost – nepřihlíží se
- Význam pouze preventivní („pozor zlý pes!“)
- §2897 vzdání se práva na náhradu škody vzniklé na pozemku zapsané do veřej. Seznamu má věcněprávní účinky (tj. působí i vůči pozdějším vlastníkům)
- §2898 zákaz ujednání předem vylučujících odpovědnost za újmu na přirozených právech člověka, úmyslně způsobené újmu nebo z hrubé nedbalosti, vylučující nebo omezující právo slabší smluvní strany, nemožnost i vzdání se těchto práv
- §2899 vzetí na sebe rizika oběti – stále je dáno právo na náhradu škody (např. vběhne-li někdo zachraňovat někoho do hořícího domu, je to risk, ale má právo na náhradu škody vůči škůdci, který dům zapálil)

Prevence

- § 2900 obecná prevenční povinnost, konání uložené bezvýhradně všem, aby nedošlo bez důvodu k újmě na svobodě, zdraví nebo vlastnictví
- § 2901 a 2902 zakročovací a notifikační (oznamovací povinnost)
- §2901 zakročovací – nutná subsidiarita a proporcionalita chování (podle nepřikázaného jednání §3006 an.
- §2903 nezakročí-li ten, komu újma hrozí, nese ze svého čemu mohl zabránit

Prameny právní úpravy

-
- Občanský zákoník, č. 89/2012 Sb.,
- Raban, P. : Občanské právo hmotné, relativní majetková práva, vydavatel Klemm, V., Brno, 2013
- Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. : Občanský zákoník, Komentář svazek V., Wolters Kluwer 2014
- VLASÁK, M. Opustí občanský zákoník princip pekuniární kondemnice? Právní rozhledy, 2008/2, s. 20n.
- MELZER, F. Corpus delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku, Bulletin advokacie, 2011/3, s.24n.
- BEZOUŠKA, P. Příčinná souvislost jako nechtěné dítě normativního textu? Rezistencia vnútroštátného práva a právně transplantáty. Sborník z konference. s. 85n.
- SVEJKOVSKÝ, J. Náhrada škody. Bulletin advokacie, 2011/5, s.34n.
- PELIKÁNOVÁ, I. Odpovědnost za škodu. Trendy a otázky. Malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku, Bulletin advokacie, 2011/3, s.15n.
- Doležal Adam, Doležal Tomáš :Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory, Ústav státu a práva AV , Praha ,2016
- Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2017, sp. zn. 31 Cdo 1704/2016,
- Judikatura:
 - Rozhodnutí Nejvyššího soudu, :NS:2017:31.CDO.1704.2016.
 - Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25.2.2003, sp.zn. 25 Cdo 618/2001.
 - Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2005, sp.zn. 25 Cdo 1506/2004.
 - Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29.8.2002, sp.zn. 29 Odo 611/2001.
 - Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10.1.2011, sp.zn. 23 Cdo 2575/2010.
 - Rozsudek Nejvyššího soudu, sp.zn. 29 Odo 379/2001, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 56/2004.
 - Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29.7.2008, sp.zn. 25 Cdo 1417/2006.